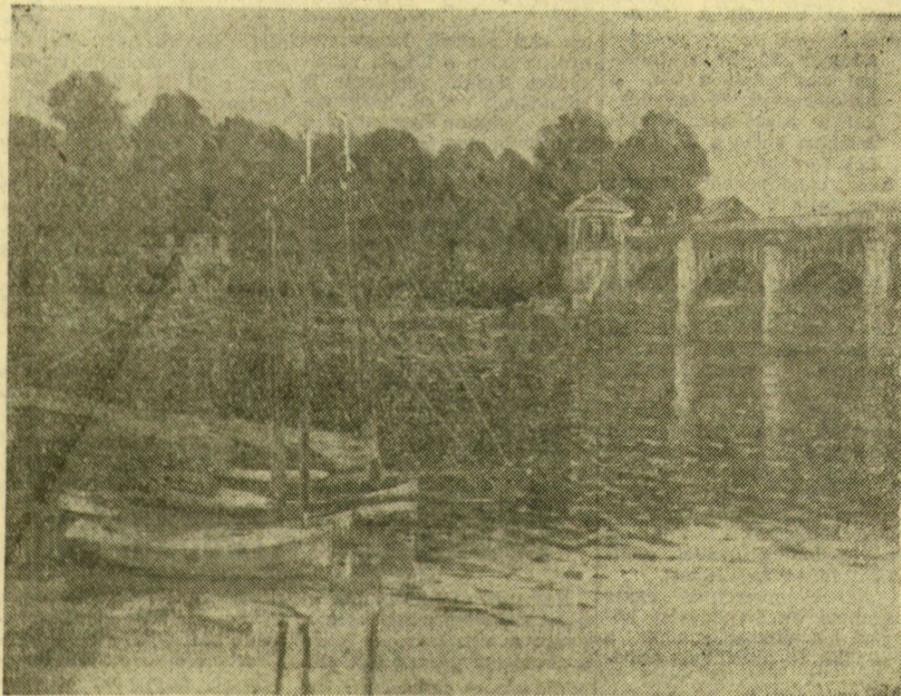

Az impresszionizmus

MONET FESTMÉNYE

Sokszor halljuk a festéssel kapcsolatosan, hogy bizonyos képekről azt mondják a hozzáértőbbek: impresszionista kép felfogása impresszionisztikus. Szó esik arról is elég gyakran, hogy nem elégedhetünk meg az olyan állásponttal, amely nem megy túl az impresszionizmuson és így tovább. Olykor jó lenne pontosan tudni mi is az az impresszionizmus?

Maga a szó is elárul valamit, impresszionizmus a benyomások irányzatát jelenti. Legtipikusabb képviselője Claude Monet. Vegyük elő hát egyik festményének legalább szürke reprodukcióját, és próbáljunk kissé közelebb férkőzni a problémához. Az igazság az, hogy nincs ezen az itt közölt képen semmi különös, természetes, ma már régóta szokott festményszűrű ábrázolása egy egyszerű tájnak. Mi Szegeden egy kicsit otthonosan is érezzük magunkat, ha ránézünk: a Szajna Argentuinél olyasféle lehet, mint a Tisza a mi közelünkben. A nap csendesen süt, a felhők békésen úszkálnak az égen, nem zavarják meg a nyár derűjét. A víztükör éppen csak a folyó mozgásán török meg, rendre csobbanó hullámok között, a hidról, a hid pillérei, a túlsó part fái, épületei, ha rezege is, de visszatükröződnek ezen a fénylő felületen. Mi, akik jól ismerjük Nyilasy Sándor, Károlyi Lajos festészetét, nem találunk ebben semmi különösét, semmi szokatlant.

Magában véve a festőnek az az eljárás módja, hogy egymás mellé apró, változó színű ecsetvonásokat fest, az tehát, hogy nem dolgozza el szép simán a festék felületét, mint a múlt század első felében tették Markó Károly, vagy Barabás Miklós — ezen a már senki sem csodálkozik. Persze kevesen tudják, hogy ez a fotokra osztott eljárás valamikor milyen felhaborodást váltott ki a nézőkből. Olyan, mintha csak ma a mázó akarna nekünk egyenetlenül mázolt bútorát adni. Bizony nem fizetnének érte. Az impresszionisták olykor közel is jártak az éhenhaláshoz.

Persze nemcsak alaki kérdések okozták a kortársak felhaborodását. Az akadémikusok a jól jövedelmező művészeti politikai konvenciót védtek velük szemben, a közönség sértve érezte magát, mert olyat tártak elé, amit a régi szemüvegén át csak rosszul lehet látni.

Miért bomlasztotta fel hát Monet, Renoir, Pissarro, majd Monet hatására Manet és még néhányan a régi jól bevált festési hagyományt?

A munkamegosztás fejlődésével a művészet rég különvált az ipartól, nem remekbékésült munkadarabot akart, hanem szellemi állásfoglalást akart kifejezni. Sem a munkamódszer, sem az életstílus nem volt töb-

bé a régi. Az impresszionistákat jobban érdekelte az akkor modern tudomány színvonalánál, mint a festészet kézműipari hagyományai. Az impresszionisták is ecsettel festik a képet vászonra, bár jobban szeretik a világító fehér alapot, mint a hagyományos szürkét, jobban a kevesebb olajjal tört festéket, mert derűsebb színt ad, de ezek nem alapvető változások.

Lényegesebb a módszer megváltoztatása. Monetnek például nem kellett műtérmet, a szabadban festette képeit. A régi mesterek a szabadban vázlatokat, tanulmányokat készítettek, magát a képet műtéremben festették meg. A régi aratók törekedtek, hogy a képen sok jellegzetes tulajdonságot fejezzenek ki, például a nyár vagy a tél minden fontos eseményét. Így a flamand Brueghel Téli című képén például, ahol hó is van, disznót pörkölnek, kocsolyáznak, vadászni mennek stb. Monetnek és társainak fő törekvése az, hogy ott helyben, a szabadban ragadják meg annak a pillanatnak a hangulatát, amelyet éppen akkor, éppen ott átélnek. Azért is mondjuk, hogy az impresszionizmus a múlt pillanat, a véletlen jelenségek festészet. Bizonyos tekintetben tehát igazabb, konkrétabb, mint a régi festészet, hiszen a valóságban rendszerint nincs minden együtt, ami elvileg együtt lehetne. A régi sokszor olyan módon sürítették egy képbe a jellegzetességeket, hogy nekünk már túlzottnak tűnne, ha mi tennénk így. Viszont az impresszionizmus ellenfeleinek is igaza van abban, hogy az ember futó benyomással sem érheti be, hiszen a dolgoknak nemcsak változó, múlt tulajdonságai vannak, hanem vannak marandó jellegzetességei is.

Nekünk ma sokszor jobban tetszik a „paraszti” Brueghel, mint egy „polgári” impresszionista. Mégsem utánozhatjuk őt sem. Pedig Brueghel idején olyan forradalmi harcok voltak Flandriában — ezekre emlékezett Till Ulen-spiegel alakja — amelyekre mi nagyobb rokonszenvvel gondolunk, mint a párizsi kommun utáni kapitalista fejlődésre. Mégis a mi életünknek sok olyan eleme van, ami Brueghel idejében hiányzott, viszont az impresszionizmus idejében már megvolt. Ilyen például a gyárilap, a rohamosan fejlődő technika, a nagyvárosi élet.

Mi köze van az impresszionizmus módszerének a fejlett munkamegosztáshoz, a kapitalista viszonyokhoz?

Lehet-e egyáltalán a társadalmi struktúrát és ezt a művészi felfogásmódot összekapcsolni? Bizonyára. Az impresszionista világa mindinkább kitágult, a szobából kiment festeni a szabadba. Ez az egyszerű

tény már önmagában is kifejez valamit abból a folyamatból, amely a kereskedelem hálózatainak kiszélesítésével, az emberek számára kitarja otthonuk, városuk kapuit, környezetüknek zárt-ságát.

Az impresszionizmusnak sok köze van a vízhez, a tengerhez, a folyóhoz. Előfutárakat ott kell keresni ahol a hajózás, a gyarmatosítás fellendülése először törte meg a feudális viszonyokat. Hollandiában, majd Angliában. Az angol Turner tengeri képein olykor már más sincs mint atmoszféra és mozgás (bár őt még romantikusnak tekintjük). Monet Londonban 6 volt hatással. Egyébként Boudintól tanult, aki Le Havreban a tengeri kikötőben festett. Tűnő messzeség, tükröződés és fényviszaverődés a tengeren olyan közeg, amelyből az általa ismert élet, mint valami kaotikus származik, onnan jönnek hajók és áruk apja ületébe is (Monet apjának Le Havreban volt gyarmat-áru kereskedése), amely saját létének is alapja. Ez a szemlélet alakítja magához azután művészetében a szárazföldi tájat, a nagyvárost, az embert magát, mindent.

A szabadban az egyes emberek nincsen hozzáért, meghatározott, környezete, mint otthonában, munkahelyén. Az impresszionista számára az ember is környezetébe oldódik a fény töréseiben és visszaverődésében, reflexei által. Optikai elemek futó találkozásában közös nevezőre kerül fű, fa, szikla, ember, levegő, víz. Minden rezgés csupán pontosan érzékelt színek optikai minőségének sokszorosán mérlegelt összefüggése (a színek festői, fénytől, levegőtől meghatározott értékeit szaknyelven valórnek nevezik.) Fokozza a színek erejét, amelyeket a kevesebb keverés így nem tör meg. Ha a divizionizmus eléri lehetőségeinek szélső határát és a kép olyan, mint ha konfetti-ből állna, pontillizmusnak, pontfestésnek hívják.

A mi évszázadunk derekán is jelentkezik a foltfestésnek újabb formája, a tachizmus. A foltok a tachiszták képein már nem a természetből vett megfigyelések eredményei, hanem belső indulatoknak, érzéseknek hordozói. Az impresszionizmus az érzékelés pontosságának követelményétől már Monet festészetében késői művein eljut a színfoltok költői képzeletet szolgáló felhasználásáig, s onnan a tachizmus absztrakt impresszionizmusáig vagy ha jobban tetszik: absztrakt expresszionizmusáig. Az atomizálódási folyamat művészi tükröződése ezzel el is érkezik végképp léteig és kozmikus léptékrendbe csap át.

VINKLER LÁSZLÓ

ÚJ VERSEK

DONÁSZY KÁLMÁN

SASS ERVIN

Őszi vázlatok

Hej-haj, testvér

A szegedi határban

Halásznóta

A Nagy Feketén már a dér lehullott a krumplicsodra mind, mint a csatár. A barázdákon csendes eke kullog, és Csorvásról a csorda hazatér. Bus szél átdől a kukorica szárán, csörgő levele térlől susterog. De dal zeng Mérges, Domaszék határán, hol a présen már sűrű must csorog. A szántáson a csoroszlya csörögve írja sorba az élet vonalát, magot hullat a zsiros barna rögbe, amíg fölötte kavargón körözve fekete varjússereg vonul át. Károcsákukat havat ígér maholnap, a hantokon is éhes nyúl ugat. Röske felül szekerek bandukolnak, hordják a gazdag, színes terhüket, a paprikák bíbor halom füzérét. Nem volt hiába hát a sok dolog. A rögre hullt tenger verejték bérét így adja meg a barna dús homok.

Húzd a hálót ne eresz el ezüstpikkely ezüstpikkely harcra kárász ponty kecsége gyere bele gyere bele

fényes pikkely az ujjamon napsugárnak felmutatom szól a folyó hej-haj testvér ezüstpikkely hová lettél

ezüstpikkely ezüstpikkely jókedvemből egy kis cikkely kicsi cikkely kicsi karéj szép pénzt adnak a sok halér

A folyó dala

Láttam én már évezredek nem is kettőt nem is egyet láttam tavaszt borús reggelt mikor a nap bánatra kelt

szerelmesek jöttek hozzám rejték hely volt partom. [fűzfám]

Dózsa György is hogy megállt mély medrembe belelátott

Temes felé ment a sereg szilaj menet szilaj menet

mégis hej-haj csak azért is győzedelmük hittem én is

Dúdoljuk együtt

Dózsa Dózsa Dózsa György hogy elvesztél hogy elvesztél tűztrónuson égettéttél Dózsa Dózsa Dózsa György unokád unokái azoknak is unokái Dózsa Dózsa Dózsa György nem hagynak el veled égnék vagy meghalnak vagy [megélnék]

Dózsa Dózsa Dózsa György

GÁLDONYI BÉLA

Takarékos ég

Takarékos az ég! Csillag-kertjében Fehőfüggöny mögé Rejtőztek apró Szent-jános bogarak

Takarékos az ég! Nincs lámpása fent, Csak szemed világit Az arcod tüzel És én lázban égek!

Takarékos az ég! Hunyd le hát szemed, Álmodj hű szerelmet! Hidd! Talán igaz, Mint az éj bársonya.

Takarékos az ég! Szobám vak-sötét! Benne a szenvedély Mély kútja ásít, Mégis oda vágyom.

Kondorosi János

A hetedik

— Pech, hogy éppen most zúdult a nyakunkba ez az eső. Hát persze: bolond is lett volna áztatni magát, csak azért, mert rám mindig várni kell.
— Alljunk a sarokba. Jobban észrevesz, ha mégis idejön.
— Dunsztja sincs, hogy moziba hívtam volna. Dehát a lakására nem mehetek utána. Tudod, a nővére miatt.
— Az egy irigy tyúk... De itt is akadhat valaki.
— Fenét. Mindegyik párban jön.
Csöngettek. A ruhatárnál is sokan tolongtak. Később bent játszani kezdték a híradót.
— Kié lehet ez az üres szék melletted?
— Biztos valami öreg asszonyé.
— Ugyan, azok már mind itt vannak. Nézd, az én szomszédom is...
— Pszt, hallgassanak! Mégiscsak abszurdum.
— Látod, nem neveltek meg a kolezban.
— Figyeld, mindig ez a kép. Fogadjunk, hogy a dízsungel fölött rögtön megjelenik a helikopter.
— Na, jó, hogy eszembe juttattad. Itt a stancici, Markolj bele, ropogtassuk az amikat!
— Disznóság! Mért szórják szét a moogyoró héját?
— Hihi, mert azt nem szoktuk megenni.

— Klász voltál! Vigyázz, vége, mindjárt fény derül ránk.
Az ajtók újra megnyíltak. Az eső áztatva borkabátok avas párát hoztak magukon. Két sorral előbb, csaknem a vászon alatt valaki vastag hangon szólt:
— Várjanak még a filmmel, elveszett a kesztyűm!
A röhögés elnyomta a gong hangját is. S máris a robogó vonat zakatolása töltötte be a termet.
— Csere, fiú! Hiszen te észre sem vetted!
— Ugyan, ne héklizz, majd bolond leszek.
— Ostoba, ki vette a jegyet? Na, farolj!
— Szüntelenül izegnek-mozognak. Miért cserélték helyet a szünetben?
— Bocsánat, elnézést, a haverom kanca! Csak szélről lát jól.
— Pardon. Igazán ne haragudjon, ebben a sötétben. Nagyon ráléptem a lábára?
— Ugyan, csak az esernyőmet rugta meg.
— Nahát, ez privát szerencse. Akkor engedje meg, hogy a másik oldalra tegyem. Ez se legyen közöttünk.
— Kérem. De ne társalogjon, mert figyelmeztetni fogják.
— Majd halkan. Csak a fülébe, jó? Magát, pardon kegyedet érdeklé ez a cinéma?
— Persze, maradjon nyugton.
— Igen, a kedvéért. Milyen illatos a haja!
A tenorista szöke felesége éppen kitarolta a combját a filmes. Az erkélyen megcsikordult egy szék. Megint a vastag hang:
— Most már a másik kesztyűm is elfűnt!
— Dugja a kezét a paplan alá, nézze, hogy árad onnan a meleg.